

Lembar Kerja Peserta Didik

LKPD

BAHASA JAWA

**KANGGE KELAS XI
SEMESTER I**

Antologi Taman
Cerkak

CAPAIAN PEMBELAJARAN

Pada akhir fase F, peserta didik mampu mengolah, menginterpretasi, menganalisis, dan mengidentifikasi informasi berupa gagasan, pikiran, perasaan, pandangan, arahan, atau pesan yang akurat dari membaca teks sastra *cerita cekak* dengan memperhatikan kaidah bahasa Jawa.

ELEMEN : Membaca

INDIKATOR KETERCAPAIAN

- Peserta didik dapat menjelaskan pengertian unsur intrinsik *cerita cekak* dengan tepat.
- Peserta didik dapat menganalisis unsur intrinsik *cerita cekak* dengan tepat.

TUJUAN PEMBELAJARAN

Setelah mengikuti pembelajaran dengan mengembangkan kemampuan bernalar kritis, gotong royong, dan percaya diri melalui model pembelajaran *Problem Based Learning (PBL)* dan metode *Student Teams Achievement Division (STAD)*, ceramah, diskusi, dan penugasan dengan menerapkan TPACK melalui media *Flip Book*, *Live Worksheet*, dan *Quizziz*, peserta didik dapat:

- Menjelaskan pengertian unsur intrinsik cerita cekak dengan tepat.
- Menganalisis unsur intrinsik cerita cekak dengan tepat.

FASE 1. ORIENTASI MASALAH

PERTANYAAN PEMANTIK

- Punapa para siswa sampun nate maos cerita cekak ?
- Menapa irah-irahan cerita cekak ingkang sampun nate dipunwaos siswa menika ?
- Cerita cekak kanthi tema menapa ingkang sampun nate dipunwaos dening para siswa ?
- Miturut para siswa, unsur cerita cekak menika kadadosan saking unsur menapa kemawon ?

PRE - TEST

Kangge mangertosi *kemampuan awal* para siswa saderengipun pasinaon, sumangga saged dipunwangsul pitakenan wonten link menika.
<https://quizizz.com/join?gc=75194770>

FASE 2. ORGANISASI PESERTA DIDIK

MATERI FAKTUAL

Tuladha Cerita Cekak ing Kalawarti Djaka Lodhang

26

Selasa, 25 Januari 2022
Jaka Lodhang 25 Januari 2022

Cerita Cekak

Nini Klenyem :

Aku Kudu Luwih Ngati-Ati

Stres...ayake, ngono yen lembang sakti, aku ya guman karo kenehane bocah-bocah sakti, sing apa-apa kok njur ngambang...maling...nakti... mangka perkarane durung cetna. Wis ana tetung dina, pasien anyar iki dadi jethahanku, ing bangsal Kenanga, paparku dhines.

"Nyambak nakti badhe ngaku sakti, ngaku teng mangi njeng njur sempetan kati bti," ngono kandharane ibune sing munggoni nalika aku ngepasi ngganti perbanne dhisik.

"Lajeng perkawinan purapa, bu?" aku nangk.

"Boten ngertos, Sus. Sanjange remange awak kudu niku bhar rejegan kati pacare, sing pacare niku njur kesah manuk tene Jakarta. Emap seminggu niku boten mibel kulyah."

Misangka perawat, aku ayem

barang dhisik ngendhi yen siki mung pepes karo balak bundhan ning jero ora apa-apa. Aku yakin suk yen gip-e wis dibukak dhisik mesthi enqal mari. Nalika durung semonggo seng rumah sakti, dhisik angel mangi, kepeksane kudu dadekang kanti faten. Stres sakti abot. Wong angger tura mesthi ngidhar.

"Ningun...Ningun" ngono teras...bokunawa kuli undang-undange pacare. Barung wis genep sepuluh dina, dhisik wis sadhar tenan. Ning kakuw, dhisik alean, gedem mangi ning kudu njak dufang. Somono nga wektune adus ya kudu aku kang ngidhar, nganti bti iki ditihi kakuw kakuw sing malih banjur macakake aku karo dhisik, kandharane:

"E...c...Dina, Tamtomu pasienmu sing alean kae wis semester akhir lho... mangka kuliyah ing buktu, suk lek luh dadi penjacara, akeh lho dhisik."

"Ah, ya embuh," sangsulaku karo njungani. Ning ya gene atiku mangkel-mangkel seneng yen dipacok-pacokake karo Tamtomu. Geneya atiku seneng yen dipacok? Apa aku ya seneng karo dhisik?

"Mara Mbak Dina?"

Sakti Tomo wis ajar maku. Tamah aku sing dijajah dhisik ing dhisik, aku maku neng sajaban bangsal. Aku ya setya ngacani, yen ngepasi dhisik, kuli rak ya mujudhe ngaku ing rumah sakti. Babar pisan aku ora wani takon apa-apa, kejaba mung ndedonga joning at, supaya dhisik enqal piaringan mari, lan banjur bisa bali kulyah maneh.

Liyane kabeh tak pasrahake marang Gusti Pang Paring Urip.

Nalika tekan platform ing sangsore wi alamanadha kang ngrembuwung, Tomo ngajak lunggahan ing kursi taman, tak turuti. Karo mapan lungguh dhisik kandharane:

"Dih, Dina, matumawa ya, dene alamanu wis kersa ngumali aku kanti gental, nganti aku bali wis ajar maku."

Aku mangsuli nggodeheake atine:

"Wis ta Mas Tomo, sabar. Sedheka mung panjenengan rak bisa bali kulyah. Mula suk ra sah seneng ngidhar, luwih-luwih yen pengidhar lagi mangkel utawa nakti lagi peteng, mualah gampang nemi kacilakan."

"Jench pacarku kuli nggodeheake sok Dih, mung

semester akhir lho... mangka kuliyah ing buktu, suk lek luh dadi penjacara, akeh lho dhisik."

"Ah, ya embuh," sangsulaku karo njungani. Ning ya gene atiku mangkel-mangkel seneng yen dipacok-pacokake karo Tamtomu. Geneya atiku seneng yen dipacok? Apa aku ya seneng karo dhisik?

"Mara Mbak Dina?" Sakti Tomo wis ajar maku. Tamah aku sing dijajah dhisik ing dhisik, aku maku neng sajaban bangsal. Aku ya setya ngacani, yen ngepasi dhisik, kuli rak ya mujudhe ngaku ing rumah sakti. Babar pisan aku ora wani takon apa-apa, kejaba mung ndedonga joning at, supaya dhisik enqal piaringan mari, lan banjur bisa bali kulyah maneh.

Liyane kabeh tak pasrahake marang Gusti Pang Paring Urip.

Nalika tekan platform ing sangsore wi alamanadha kang ngrembuwung, Tomo ngajak lunggahan ing kursi taman, tak turuti. Karo mapan lungguh dhisik kandharane:

"Dih, Dina, matumawa ya, dene alamanu wis kersa ngumali aku kanti gental, nganti aku bali wis ajar maku."

Aku mangsuli nggodeheake atine:

"Wis ta Mas Tomo, sabar. Sedheka mung panjenengan rak bisa bali kulyah. Mula suk ra sah seneng ngidhar, luwih-luwih yen pengidhar lagi mangkel utawa nakti lagi peteng, mualah gampang nemi kacilakan."

"Jench pacarku kuli nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

nggodeheake sok Dih, mung

26

Selasa, 25 Januari 2022
Jaka Lodhang 25 Januari 2022

Cerita Cekak

Herlina S :

Ragasi dibukak. Lisa nggodeheake kopo ing bagasi, dene Sinta wis nggodeheake ing bagasi. Tawar-dawar beraturan singgalake platform tumuju stasiun. Sore iki kahanan tereng. Lemah lan dahan aspal sing dibawak leles meniti tereng buhar udan.

Lumrahé wong kenggon niki segar, sakti lan kerti kithikan ditihi priksa diting petugas stasiun. Calon penumpang sing wis segar ing barisan tili priksa ora akeh. Sinta sing wis tekan stasiun banjur tumuju barisan kuli, dene Lisa bangsone mudi.

Sepur Sawunggadhi wis mapan ing peron 3. Kabeh ana 8 gerbong, klebu kicimoti. Sinta nelihi ing gerbong 2 banjur tumuju kuli nomor 12D. Sajak panceri wektune ora mepet anggoni Sinta

yan wis arep mangkat. Lisa mangga nang kamar ya?" Lisa menyaji satu dhisik. Sinta jumatugah metu kumare Sinta tumuju kamar dhisik.

Kamar Sinta lan Lisa jejuran. Lawang kamar amung kacek api setengah meter, ing lawang kamar Lisa tulis Lisa Correl. Ora mang tulisan, ing ngisor tulisan itu uga ana pepasan tempelan foto lan gambar kembang. Kena manis iki lagi nganti remaja. Ing jero kamar uga kacek tempelan foto lan gambar kembang.

Sinta lan Lisa satemene dhisik kumareng kang padha. Kutorone seneng marang telanduran kembang. Platan omah dhisik kembang kembang kang manawa warna udu. Popak banget bepara kaya bakal kembang. Sinta lan Lisa telaten ngumali lan ngopake telanduran kuli.

"Sa, arep mangkat?" Sinta nggodehe kopo ing nyamping tas cilik koro kawat ngap kamar Lisa.

"Ya, Mbak. Ayo daku ngidhar manggang stasiun." Lisa sing lagi nggodeheake tembang kanti nyupel kupinge nganggo piranti sing jenenge headset menyaji satu panceri banjur nganggo sweater rajut. Lisa lalu-lalu.

Montor rodha pajut wis comawis ing platform. Sinta lan Lisa gage mbukak lawang kemandharaan.

tekan stasiun. Paling ora bti ana sepuh meniti Sinta mangga jahat

separ mangkat. Ora gantalan senew separ rumambit mekati rei wesi kang gipir amarga sadon dina kagila rodha separ. Alon-alon separ singgalake stasiun Kutorajo.

Sawangan sore iki wis rada katon peteng jalaran wis nganti wektu Magrib. Sinta mang Lisa nyawang ketip-ketip lampu ing omah-omah utawa sala kemandharaan kang lumaku ing dahan godhe. Yen mikir ing pagelaran utawa pisanan, bti teneh katon peteng, kepara ora cetna.

"Permis...?" ana pawongan nganggo setelan kandi dhisik lungguh ing lungga kumang rejeki Sinta. Ngapine nganggo topi lan masker, nyamping tas ireng cilik. Dene tas sing rada gedhe wis dipetahake ing bagasi.

Sinta neta awak, mripet se-thitik mepet kaku jendheka. Tangane ngopoti tas cilik banjur ngupat pomei. Satemene ora ana sing arep dibukake. Sinta mang quick warta ing internet banjur maca warta katebut, embuh bu warta selektari, utawa kesehatan, utawa fashion. Dine nggodehe nggodeheake layar layar. Piripate memenering marang layar. Kadhah kadhah utuk-utuk maca pawarta ing pomei kuli.

Aku sing marani utawa siwara sing mbakiki?" susteraku karo jero pomei. Sinta ora mangsuli. Telpon kanyang makpet. Sempaja dispet dening pi-yaji ing telpon.

Sinta unjal ambegan dawu maneh. Domyane kaya-kaya rubuh lan ngidhar anggan. Lungu separ sing dawu kuli kaya nggodehe marang dhisik akeh pangace. Susteraku karo separ sing njerit njerit miksi wengi kaya jeric ati kang ngidhar. Sinta madet dadi reca. Rada sawetara, dhisik amung mbegeg kane.

"Apa aku nganggo siramu?" Krisna ngidhar papan kanyang Sinta. Ora ana sangsulaku saka wong wadon kuli. Satemene pengidhar ngidhar panggonan maneh, nangin Krisna wis lungguh ing jejere. Krisna mbacutake gunem sirami ngidhar sakti. Sakti iki mirunggan kanyang sirami. Aja dhuak.

Rada sawetara Sinta nyawang bungkus sakti karemanane. Sakti kuli ngidharake marang telakan kanyang. Jalaran seneng njerit sakti, Krisna sadon ngidhar dhisik mesthi nggodehe. Nganti ing sawijining dina, Krisna kaku kanyang anggon ngidhar Sinta. Kemandh

"Saya membawa bekal coklat. Apakah mbak mau coklat?"

gagapan, banjur tumuguh.

"Sejatine, aku isin marang sampeyan, Mas Krisna," lirih sawetara Sinta. Panyawange adhi mendhak lungguh waku kang uga kanyang. Tamam an kang wuwah

marang wong-wong kang bakal nembake laku marang Jakarta.

"Aku madhun kene. Tulang dipenggal. Aku tamah ngidhar kabeh" Krisna ngidhar banjur ngidhar saka papan kanyang Sinta.

FASE 2. ORGANISASI PESERTA DIDIK

MATERI KONSEPTUAL

Pangertosan Unsur Intrinsik Cerkak

Unsur intrinsik cerita cekak, inggih menika unsur ingkang wonten ing salebetipun cerita cekak.

Ingkang Kalebet Unsur Intrinsik Cerkak

1. Tema
2. *Latar* utawi *setting*
3. Alur (Plot)
4. Paraga
5. Wataking Paraga
6. *Sudut Pandang*
7. Piwulang luhur (*amanat*)

Materi ingkang langkung jangkep saged dipuntingali wonten ing *link bahan ajar* :
<https://anyflip.com/evaum/rpkl/>

FASE 3. PENYELIDIKAN INDIVIDU / KELOMPOK

GLADHEN KELOMPOK

PITEDAH GLADHEN

- Kadamela kelompok kanthi cacahipun 6 siswa ing saben kelompok.
- Lenggah kaliyan kanca satunggal kelompokipun lajeng nindakaken pirembagan.
- Waosen cerita cekak ingkang sampun kasamektakaken
- Kaanalisisen unsur intrinsik cerkak ingkang sampun katemtokaken wonten ing perangan pitakenan lan kaandharna pawadanipun.
- Satunggal kelompok anggenipun ngempalaken cekap satunggal kemawon ananging sedaya anggota kelompok kedah paring pamanggih.
- Anggenipun mangsuli sasaged-saged ngginakaken basa Jawi ragam krama.

FASE 3. MEMBIMBING PENYELIDIKAN KELOMPOK

GLADHEN

Kawaosen cerita cekak kanthi irah-irahan “*Kangen Pak Bon*” ing ngandhap menika lajeng kaanalisisen unsur intrinsik wonten ing cerita cekak menika saha pawadanipun!

Kangen Pak Bon

(Dening Sayekti Ardiyani)

Fikri bola-bali kerut irunge. Sanajan wis nganggo masker kanggo nutupi irunge, ambune kamar mandhi tembus tekan irung.

“Parah! Kamar mandhi iki ambune pesing banget! Mung rong dina Pak Bon ora mlebu, wis reged ngene. Hah, bocah-bocah ora tau nyiram sawise pipis pa?” sambate Fikri. “Iki nembe kamar mandhi siji, kamar mandhi liyane piye?”

Pak Bon, dadi tukang kebon lan tukang reresik ing sekolahe Fikri jenenge Pak Zaenuddin. Pak Bon wis rong dina ora nyambut gawe amarga lagi lara. Arep kepriye maneh yen Pak Bon ora langsung mlebu? pikir Fikri.

Kanthi upaya sing bisa ditindakake, Fikri pungkasane ambegan lega ing ngarep kamar mandhi. Rasane getun, kok wingi dheweke ora mlebu Pramuka tanpa izin. Sawise pelajaran, dheweke mulih. Fikri wis ora sabar ketemu Mbah Putri sing bakal teka lan nginep ing omahe wong tuwane. Ibu wis ngelingake Fikri supaya melu kegiatan Pramuka amarga Mbah Putri rawuh sore.

Sepur nembe tekan stasiun kira-kira tabuh 16.00 WIB. Fikri sing uwis kangen karo eyange, ngeyel yen dheweke bakal methuk Mbah Putri ing omah, mula dheweke kudu mulih luwih awal.

Lha, saiki Fikri getun amarga ibune bener. Fikri kudu ngenteni suwe nganti Mbah Putri rawuh. Amarga dheweke bolos Pramuka, dheweke dihukum ngresiki kamar mandhi mambu sing ditinggalake Pak Bon. Fikri lega amarga tugase wis rampung.

Dheweke lagi wae nyruput wedang putih saka botol sing digawa nalika ana pengumuman saka pengeras suara sekolah. Kabeh siswa didhawuhi guru gugur gunung ngresiki sekolah. Saben kelas mesthi resik amarga petugas piket sregep ngresiki. Nanging, platarane katon reged banget karo godhong sing sumebar. Mangsa iki kadhangkala nggawa angin kenceng satemah godhong-godhongan terus rontok. Apa maneh koridhor sing bledug kandel lan ruwang liyane sing ora didemek petugas piket. Tetanduran ing sakubenge pekarangan uga wis garing.

“Pancen susah yen Pak Bon lagi lara. Dadi kangen karo Pak Bon,” sambate Fikri. “Nembe lungguh ngaso, dikon resik-resik maneh,” raine mrengut.

“Ciyee...kangen...biasane ora tau nggatekake Pak Bon,” ujare Umar.

“Ewadene kanca-kanca ora kangen? Pak Bon lagi lara mung rong dina, sekolahe wis reget banget. Delengen kamar mandi, hiyy ambune ra karuan. Awake dhewe isih gumantung marang Pak Bon. Yen lara nganti pirang-pirang dina, kepiye dadine sekolahan?” pitakone Fikri.

“Iya, saiki awake dhewe rumangsa kelangan, biasane ora perduli. Pranyata Pak Bon nduweni peran gedhe ing sekolah iki,” ujare Yoga.

“Tugas Pak Bon ora beda karo guru. Tanpa wong-wong mau awake dhewe ora kuwat,” Umar kaget.

“Dhewe nembe ngrasa yen Pak Bon ora ana,” sambunge Fikri.

“Kepriye yen sore iki tilik Pak Bon,” saran Yoga.

“Bener kuwi, kas kelas bisa kanggo suku oleh-oleh,” sambunge Rani, bendhahara kelas sing lagi ngrungokake ora adoh saka bocah-bocah mau.

“Sarujuk, budhal sekolah langsung mrana,” Umar sing dadi ketua kelas mutusake. Rampung rembugan, bocah-bocah banjur padha metu saka kelas kanggo gugur gunung.

“Lho kok Bapak boten rawuh, kula kangen Pak,” Umar miwiti nyapa Pak Bon sawise tekan omahe budhal sekolah.

“Bapak lara, vertigone kumat maneh. Ora bisa apa-apa. Piye sekolahe?” Pak Bon kaget karo tekane bocah-bocah.

“Wah semrawut, Pak. Menawi boten wonten Bapak, sekolahe reged, Pak,” sambate Fikri.

“Dingapura, insya Allah sesuk mlebu. Alhamdulillah wis mari,” kandhane Pak Bon.

“Nyuwun sewu Pak, kita asring kesupen lan boten perduli kalihan karesikan. Bapak boten rawuh, ketinggal benten sekolahan,” ujare Yoga.

“Dongakna supaya bapak ora lara maneh, bocah-bocah. Dadi bapak bisa ngurusi sekolah,” ujare Pak Bon.

“Nanging, aku uga njaluk tulung. Bocah-bocah uga duwe tanggung jawab kanggo njaga karesikan sekolah. Yen wis biasa ngopeni lan njaga lingkungan awake dhewe mesthi kepenak sinau.”

“Nggih Pak, janji badhe langkung nggatosaken karesikan,” kandhane bocah-bocah meh bebarengan.

“Hmm... maturnuwun wis teka, dadi tambah semangat bapak,” Pak Bon mesem seneng. Bocah-bocah uga seneng bisa tilik Pak Bon.*

(kamot ing Djaka Lodang No. 07 Taun 2022 kaca 28).

FASE 4. MENGEMBANGKAN & MENYAJIKAN HASIL KARYA

Kelompok :

Nama Anggota : 1.

2.

3.

4.

5.

6.

Analisis Unsur Intrinsik Cerita Cekak

1. Tema :

Pawadanipun :

.....

2. Piwulang (Amanat) : (kasebutna 5 kemawon)

-
-
-
-
-
-

3. Sudut Pandang :

Pawadanipun :

.....

.....

FASE 4. MENGEMBANGKAN & MENYAJIKAN HASIL KARYA

**Sumangga sesulih saking kelompok
saged maosaken asiling pirembagan
kelompok wonten ing ngajeng kelas.**

FASE 5. ANALISIS & EVALUASI PROSES PEMECAHAN MASALAH

Kangge mangertosi seserepan para siswa sasampnipun nyinau bab unsur intrinsik cerita cekka wonten ing dinten menika, sumangga saged mangsuli pitakenan-pitakenan wonten ing *post-test* ingkang saged dipuntingali wonten ing *link* menika <https://quizizz.com/join?gc=76726358>

KAPUSTAKAN

Ardiyani, Sayekti. 2022. "Kangen Pak Bon". Djaka Lodang. No. 07 Halaman 28.

MGMP Bahasa Jawa SMA/SMK/MA D.I.Yogyakarta. 2020 (Revisi). WIBAWA : Wiyata Basa Jawa untuk Kelas XI. Yogyakarta: Dinas Pendidikan Pemuda dan Olahraga D.I.Yogyakarta.

Mulyana. 2014. Bahasa Jawa Kreatif: Panduan Lengkap Menulis dalam Bahasa Jawa. Yogyakarta: Penerbit Tiara Wacana.

Nurgiyantoro, Burhan. 1994. Teori Pengkajian Fiksi. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press.

Sulistiani, Sri & Suwarni. (2016). Kekhasan Cerita Pendek Jawa Modern Cerkak Abad 21: Kajian Idealisme Pengarang dan Karakteristik Karyanya. Jurnal Pena Indonesia, No. 2 Volume 2. 121-141.

Widayat, Afendy. 2016. Ngarang Gampang, Gampang Ngarang. Yogyakarta: Penerbit K-Media.

Wijayanti, Suci. 2022. "Es Dung-Dung". Djaka Lodang. No. 2 Taun 2022. Halaman 28.

Yasman, A.S. 2016. "Jodho". Panjebar Semangat. No. 52 Halaman 28.